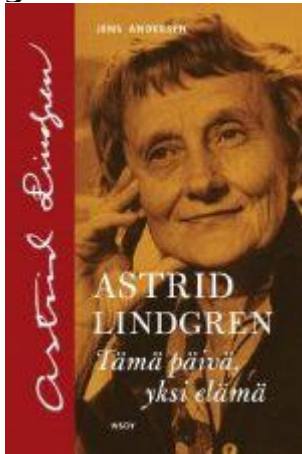


Jens Andersen: Astrid Lindgren Tämä päivä, yksi elämä



LIISAMARI SEPPÄLÄ (5.9.2016)

Tanskalainen Jens Andersen aloittaa pääsääntöisesti kronologisesti etenevän elämäkerran *ASTRID LINDGREN Tämä päivä, yksi elämä* kirjailijan nuoruudesta. Hän kertoo, kuinka Astrid kapinoi Vimmerbyssä leikkaamalla pitkät hiuksensa ja pukeutumalla miesten vaatteisiin. Aivan kuin luonnollisena jatkona pienellä paikkakunnalla kasvaneen teini-ikäisen kuohuntaan syntyi suhde 30 vuotta vanhempaan, naimisissa olevaan mieheen, jolle Astrid lopulta synnytti salaa lapsen Kööpenhaminassa vain 19-vuotiaana.

Elämäkerran aloittaminen nuoruudesta on luontevaa, koska Astrid Lindgrenin (14.11.1907 – 28.1.2002) lapsuutta on käsitelty perusteellisesti jo aiemmin Margareta Strömstedtin kirjoittamassa elämäkerrassa. Vuonna 1977 julkaistussa teoksessa tuntuu vahvana Astridin oma vaikutus. Aivan kuin hyvä ystävätär olisi koonnut kuuluisan lastenkirjailijan elämästä kaikki ne asiat, jotka tämä itse halusi elinaikanaan kertoa. Myöhemmin perheen nuorimmille suunnatussa kuvateoksessa *Lapsuuteni Smoolanti* (1987) verrataan suosittuja satuja piirrosten ja valokuvien avulla oikeisiin maisemiin.

Jens Andersen ei kaunistele. Lukijalle jää tunne, että kirjailijan elämästä halutaan tuoda päivänvaloon kaikki se, mitä vielä ei tiedetä. Ero aiemmin julkaistuun näkyy aviottoman lapsen isän taustojen selvittämisen lisäksi vaikkapa siinä, millaisen kuvan Andersen antaa Astridin vanhemmista. Strömstedtin elämäkerran jälkeen Andersenin tyyli saattaa tuntua lukijasta aluksi jopa ikävältä. Vaikka tunne menee nopeasti ohi lukemisen edetessä, voi kuitenkin pohtia, olisiko Astrid halunnut, että kaikki kauan vaiettu kaivetaan esiin. Toisaalta kirjailijalta säilynyttä materiaalia on runsaasti monissa lähteissä, näistä tärkeimpänä Andersen mainitsee Astrid Lindgren -arkiston Ruotsin kuninkaallisessa kirjastossa Tukholmassa. On huomattava myös, että kirjailijan tytär Karin Nyman on vaikuttanut aktiivisesti elämäkertatyöhön. Andersen itse kommentoi Lindgrenin julkisuuskuvaa:

VIMMERBYSSÄ TOIMII nykyisin Astrid Lindgrenille omistettu huvipuisto, jossa kävijä kohtaa kotoisan miellyttävän ja lämminhenkisen tunnelman ja kirjoista tutut vahvat, hassut ja iloiset satuhahmot. Astrid Lindgren Världin välittämä kuva ei ole mitenkään väärä, muttei myöskään koko totuus kirjailijan tuotannosta, jossa juurettomuus, onnettomuus ja suru nousevat esiin siinä missä hyvä olo, elämänilo ja kermakakkukomiikkakin. (243)

Andersen tuo elämäkerrassaan esiin työteliään ihmisen ja tuotteliaan kirjailijan. Astridin päivärytmi oli säännöllinen ja työntäyteinen. Satuja kirjoitettiin usein pikakirjoituksella sängyssä maaten. Osapäiväinen työ kustannustoimittajana, kirjojen markkinointi ja kirjeisiin vastaaminen veivät myös aikaa. Kirjailija kuvaa työntekoaan:

Kirjoitan edelleenkin aamupäivisin, menen kustantamoon, tulen kotiin ja teen töitä, nukun, herään, kirjoitan, kuljen edestakaisin jne. tauotta. (286)

Andersen mainitsee tekstissään myös useita kirjailijan arvomaailmaan vaikuttaneita ajattelijoita. Tästä esimerkkinä käy ruotsalaisen filosofin ja runoilijan Thomas Thorildin sanojen "Tämä päivä, yksi elämä" yhdistäminen (315) *Saariston lapsiin*, jonka kuudes luku on nimeltään "Tämä päivä on kokonainen elämä". Lindgren antaa Melkerin selostaa ajatuksen lapsilleen: "Lause tarkoittaa, että meidän on elettävä jokainen päivä aivan kuin se olisi ainoamme. On otettava vaari jokaisesta hetkestä ja tunnettava, että todella elää." Vaikka Astrid olikin maalaistalon lapsena kasvanut kiinni työntekoon, niin silti tämä oli luultavasti yksi hänen työteliäisyytensä taustalla vaikuttaneista ajatuksista.

Astrid Lindgren oli varmaankin onnellisin kirjoittaessaan (200, 206, 417). Kirjoittaminen taas vaatii yksinoloa. Elämäkerrassa korostetaankin eri tavoin yksinäisyyden merkitystä Astridille. Kirjeessään Astrid sanoo: "Ihmiselle jää vain hyvin heikko ja mitätön suoja kaikkea sitä vastaan, millä elämä ikinä saattaakaan lyödä, ellei ole oppinut olemaan yksin. Se on melkeinpä kaikkein tärkeintä." (17) Päiväkirjassaan Astrid muokkaa samaa ajatusta: "Mutta onnellisuus ei ole niin yksinkertaista. Yhden asian olen joka tapauksessa oppinut – jos haluaa olla onnellinen, sen on tultava ihmisestä itsestään eikä kenestäkään toisesta." (199)

Yksinäisyyden kanssa elämisen Astrid kuitenkin oppi ilmeisesti vähitellen, ja julkisuuden lisääntyessä oman rauhan arvostaminen vain korostui. Astridin aviomiehen Sturen kuoleman (1952) aikaan oli menossa "Rasmus-villitys". Teoksesta *Rasmus ja kulkuri* Andersen kirjoittaa:

Astrid Lindgren liittää nyt yhteen nämä kaksi ihmistä, jotka lähtevät yhdessä jatkamaan matkaansa ympäri maailmaa – vasten tahtoaan yksin jääneen lastenkotilapsen ja yksinäisyytensä valinneen kulkurin. On myös tärkeä

huomata, että Rasmus ja Oskar kuvastavat kahta eri näkemystä siitä, mitä merkitsee elää yksin. Nämä kaksi yksinäisyyden muotoa – vapaaehtoinen ja vastentahtoinen – kietoutuivat samoihin aikoihin yhteen myös Astrid Lindgrenin omassa elämässä. Kirjeissään Louiselle Astrid kuvasi usein kaipuutaan olla yksin, vapaana työstä ja muista ihmisistä, mutta päiväkirjassaan hän pelkäsi jäävänsä yksin tyhjyyden keskelle, kun Karin muuttaisi kotoa. (280)

Lopulta Astrid suorastaan nautti yksinolostaan:

Käsittäakseni täytyy olla hyvin nuori, kun menee naimisiin, mutta onhan sitä toisaalta hupsuja, jotka menevät naimisiin uudelleen ja uudelleen kypsemälläkin iällä. Yhden asian kyllä tiedän... maan pinnalla ei ole sellaista miestä, joka pystyisi houkuttelemaan minut uuteen avioliittoon. Se että saa olla yksin, se on aivan uskomaton onnen tila, huolehtia itsestään, olla itse jotain mieltä, toimia itse, suunnitella elämänsä itse, nukkua itsekseen, ajatella itse, aaaahh! (327)

Sen lisäksi, että Andersen toistuvasti lomittaa onnistuneesti tekstissään kirjailijan elämäntilanteen ja kulloinkin työn alla olevan teoksen, Andersen käsittelee myös maailmantilanteen merkitystä Lindgrenin tuotantoon. Elämäkerran kirjoittaja tuo lukijalle useita konkreettisia esimerkkejä toisen maailmansodan ja Hitlerin vaikutuksista teksteihin. Astrid Lindgrenin kirjoittamat *Sotapäiväkirjat 1939 – 1945* julkaistaan syksyllä 2016 myös suomeksi.

Vaikka Andersenin elämäkerrassa käsitelläänkin moneen otteeseen yksinäisyyden merkitystä, kerrotaan siinä kuitenkin myös suvun ja perheen lisäksi monista Astridin ystävistä ja hänen elämänsä vaikuttaneista ihmisistä. Kuvaukset Elsa Oleniuksen "väsymättömän markkinointityön" merkityksestä uran alkuvaiheilla ja intensiivisestä ystävytydestä Louise Hartungin kanssa ovat esimerkkejä siitä, miten Andersen on onnistunut luomaan Astridin elämään vaikuttaneista ihmisistä monipuolisen kuvan. Myös monet yksityiskohdat ovat mielenkiintoisia, vaikkapa se, että Astrid on tavannut Eric Kästnerin ja Pamela Traversin tai että Astrid luki Edith Södergrania. Olen myös iloinen saadessani tietää, että juuri Astrid Lindgrenin ehdotuksesta Tove Jansson kuvitti *Lohikäärmevuoren* ruotsinnoksen ja suomennoksen.

Yksinäisyyden lisäksi myös luonto oli Astridille tärkeää. Astrid piti puista. Kirjailija kiipesikin puihin myös aikuisena. Rauhallinen elämä Furusundissa toi välttämättömän vastapainon Tukholman kiivastahtiselle elämälle:

Olen ollut yksikseni Furusundissa, ja täällä on ollut niin kaunista että voisi pyörtyä, tyyni sininen vesi ja sininen taivas ja punaisia ja keltaisia puita ja tähtikirkkaita iltoja ja niin surumielisiä ja syksyisen kauniita auringonlaskuja, että se on miltei sietämätöntä. Mutta minä olen tanssinut yksinäisyydessäni vain

siitä ilosta että saan olla aivan ypyksin. Yksinäisyys on hyvästä, ainakin pieninä annoksina. (375)

Elämäkerran kuvitus on monipuolista. Astrid Lindgrenin ja Tove Janssonin yhteiskuvassa on jotain vangitsevaa. Teoksessa on myös paljon kuvia kirjojen filmatisoinneista. Valtionvarainministerin kirje on varmaankin mukana korostamassa Lindgrenin roolia yhteiskunnallisena vaikuttajana.

Luonnollisesti Andersen valottaa myös monin tavoin Astridin suhdetta lapsiin. Astrid kannatti vapaata kasvatusta ja vastusti ruumiillista kuritusta. Lapsia pitää kunnioittaa, sillä lapset ja aikuiset ovat tasaveroisia. Astridin mielestä ”kirjallisuus voi luoda lapsen ympärille suojaavan kehän, vyöhykkeen, jolle vanhemmilla ei ole asiaa.” (305) Myös lapsille tulee hänen mielestään kirjoittaa elämän tärkeimmistä asioista: rakkaudesta ja kuolemasta. (303)

Kuolemasta kirjoittaminen ei tietenkään ollut yksinkertaista. Se käy selvästi ilmi Astridin vaikeuksista kirjoittaa *Veljeni*, *Leijonamielen* viimeinen luku. Rakkaudesta ja kuolemasta on kyse myös silloin, kun Eemeli matkaa lumimyrskyssä Marjolahteen mukanaan verenmyrkytyksestä kärsivä Aatu-renki Luukaksen vetämässä reessä. Näin Andersen kirjoittaa:

Niin Aatu, Eemeli kuin Luukas-hevonenkin ovat matkalla kuoleman valtakuntaan, kun pojanviikari kokoaa sankarillisesti viimeisetkin voimanrippeensä ja heittäytyy raivoisien luonnonvoimien armoille. Mielessään hänellä on uskonkappale, joka auttoi myös Astrid Lindgreniä hänen elämänsä vaikeimpien kriisien läpi: »Ihmisestä tulee vahva kuntäytyy.» (323)

Eemeli-trilogian viimeisessä luvussa on kohta:

Eemelin täytyi ehtimiseen auttaa lumilapiolla. Eemeli oli vahva kuin nuori härkä, ja sinä yönä hän lapioi lunta niin, ettei eläissään unohtanut sitä.

– Kyllä silloin jaksaa kun on *pakko*, hän toimitti Luukakselle. (281)

Eemelin on pakko viedä Aatu lääkäriin Marjolahteen, koska Eemeli rakastaa Aatua yli kaiken. Jos haluaisi saada selville, mitä Lindgren ja Andersen ovat oikeasti kirjoittaneet, viittaako Andersenintäytyy Lindgrenin *pakkoon*, onko kyseessä sama *måste*, pitäisi saada käsiinsä Eemeli sekä ruotsiksi että tanskaksi ja Andersenin elämäkerta tanskaksi.

Ilman alkuperäisiä tekstejäkin voi ajatella, että *Veljeni*,

Leijonamielen viimeisessä luvussa on kyse samasta asiasta:

Niin, ellet sinä nyt uskalla, minä ajattelin, niin olet vain rikkahippunen, eikä sinusta muuta tulekaan. (230)

Astrid Lindgren löysi voiman päästä nuoruuden vaikeuksiensa yli ja kääntää elämänsä suunnan. Hän onnistui saamaan rakkaan poikansa Tanskasta luokseen asumaan, koska ihmisen *pitää* kantaa vastuunsa.

Jens Andersen *ASTRID LINDGREN Tämä päivä, yksi elämä*, WSOY, 2016 s 435, Suom. Kari Koski

Margareta Strömstedt *ASTRID LINDGREN*, WSOY, s 291, Suom. Irmeli Järnefelt

Astrid Lindgren, *Saariston lapset*, WSOY, s 235, Suom. Laila Järvinen

Astrid Lindgren, *Eemelin kootut metkut*, WSOY, 293, Suom. Aila Meriluoto (I-II), Kerttu Piskonen (III)

Astrid Lindgren, *Veljeni, Leijonamieli*, WSOY, 231, Suom. Kaarina Helakisa
Liisamari Seppälä on Helsingissä asuva kirjoittamisen maisteri Jyväskylän yliopistosta